

Наплата потраживања у стечајном поступку

І УВОД

Стечај је посебан феномен који делује углавном неповољно у својим економским, социјалним и правним последицама. Он је одувек био у фокусу пажње свих релевантних друштвених група које су везале своје интересе за привредне субјекте (интерес улагача капитала у привредним друштвима чији се капитал осипа непрофитним пословањем; интерес запослених који губе посао и социјалну и материјалну сигурност; интерес поверилаца стечајног дужника који улазе у озбиљан ризик наплате својих потраживања; интерес државе која улази у ризик наплате јавних прихода а тиме и обезбеђења нормалног буџетског финансирања важних друштвених структура у систему тзв. секундарне расподеле друштвеног производа). Све ово указује на огроман значај стечаја као друштвене појаве посебно у друштвима у транзицији, као што је наше. Отуда ћу, да покушам да у даљем излагању преваходно осветлим проблематику правне могућности остварења или наплате потраживања у стечајном поступку.

Стечај је у теорији познат као облик општег извршења на целокупној имовини стечајног дужника. По овоме се стечај и разликује од извршног поступка као поступка појединачног извршења.

Стечајни поступак се схвата као систем процесних радњи које се одвијају пред надлежним судом (стечај у формалноправном смислу).¹

Циљ стечаја је најповољније колективно намирење стечајних поверилаца остваривањем највеће могуће вредности стечајног дужника односно његове имовине.²

Постоје два пута који воде остварењу тог циља: банкротство и реорганизација. **Банкротство** је намирење поверилаца продајом целокупне имовине стечајног дужника или стечајног дужника као правног лица.

Реорганизација је намирење поверилаца према усвојеном плану реорганизације и то: редефинисањем дужничко-поверилачких односа, статусним променама дужника или на други начин предвиђен планом реорганизације.³

По начелу императивности, стечајни поступак се спроводи примарно и искључиво по нормама стечајног закона, а у одсуству посебних одредаба тог закона, по сходној примени закона којим се уређује парнични поступак. Дакле, сви се повериоци у стечајном поступку намирају у складу са правилима прописаним стечајним законом. Та

¹ „Правни информатор“ бр. 7-8/2012, проф. др Михаило Велимировић, стр. 10

² Закон о стечају, чл. 2 („Службени Гласник РС“ бр. 104 16.12.2009. са каснијим изменама и допунама – у даљем тексту Закон)

³ Ibidem, чл. 1 Закона

су правила у одређеном сегменту општа и важе за оба поступка намирења поверилаца, како за банкротство, тако и за реорганизацију. Међутим, постоји и правна регулатива која је специфична за сваки од поменутих праваца намирења поверилаца, тако да се по тим одликама ови правци међусобно разликују.

II ОПШТА ПРАВИЛА О НАМИРЕЊУ ПОВЕРИЛАЦА У СТЕЧАЈУ

Повериоци у стечајном поступку своја потраживања намирују првенствено у складу са следећим начелима и то: **начелом заштите свих поверилаца, начелом њиховог једнаког третмана и равноправности, начелом економичности и начелом хитности.**⁴

Заштита повериоцима се најпре пружа кроз њихово колективно и сразмерно намирење. Надаље, заштита се остварује и кроз једнаки третман и равноправни положај у оквиру истог исплатног реда односно исте класе у поступку реорганизације. Економичност провођења стечаја, омогућава остваривање највеће могуће вредности имовине стечајног дужника и највећег могућег степена намирења поверилаца, у што краћем времену и са што мање трошкова. У том циљу, посебно је прописано да је стечајни поступак хитан и да није дозвољен било какав застој или прекид у његовом спровођењу.

Зависно од врсте права или потраживања које повериоци имају према стечајном дужнику, вршимо разликовање следећих врста поверилаца, а то су:

- **излучни повериоци**
- **стечајни повериоци**
- **разлучни повериоци**
- **заложни повериоци.**

Повериоци стичу својство странке подношењем пријаве потраживања у складу са законом, али могу да учествују у стечајном поступку и пре стицања тог својства у обиму и на начин прописан стечајним законом.⁵

1. Општа правила о намирењу излучних поверилаца

Излучни поверилац је лице које на основу свог стварног или личног права, има право да тражи да се одређена ствар издвоји из стечајне масе. Излучни поверилац није стечајни поверилац. Ствар поводом кога постоји излучно право, не улази у стечајну масу.⁶

Најчешће је у његовој улози власник ствари, која се у време покретања стечајног поступка налазила у дужниковој државини (нпр. по основу закупа), али то може бити и ималац неког другог личног права (нпр. ималац ауторског права). Како то стварно или

⁴ Ibidem, чл. 3, 4, 5, 8 Закона

⁵ Ibidem, чл. 51 ст. 2 и 52 Закона

⁶ Ibidem, чл. 50 Закона

лично право повериоца није део имовине стечајног дужника, излучни поверилац може тражити да се исто издвоји (излучи) из стечајне масе, ради спречавања његовог отуђења. Због природе права које има, а то је **апсолутно право**, које делује erga omnes, он није поверилац у правом смислу те речи, па ни стечајни поверилац. Стога, излучни повериоци **могу своје потраживање остваривати у свим судским и другим поступцима.**⁷

Следствено томе, излучни поверилац подноси захтев да му се из стечаја излучи ствар, која не улази у стечајну масу. Дакле, **не подноси пријаву потраживања** као остали повериоци и није везан законским преклузивним роком за пријаву потраживања. Стечајни управник је дужан да у року од 20 дана од дана пријема захтева, обавести повериоца да ли прихвата захтев за излучење или га одбија, као и да прецизира рок у ком ће омогућити повраћај ствари излучном повериоцу. Тај рок не може бити дужи од 10 дана од дана прихватања захтева излучног повериоца, осим ако стечајни судија из оправданих разлога, одобри продужење тог рока. Ако стечајни управник одбије да излучи ствар из стечајне масе, против те одлуке поверилац има право на примедбу стечајном судији у року од 5 дана од пријема обавештења од стечајног управника. Ако стечајни судија, оспори право на излучење ствари, поверилац своје право може остваривати у другим судским поступцима. Најзад, ако излучни поверилац не поднесе захтев за излучење до момента продаје имовине која је предмет захтева, излучни поверилац своја права може остваривати само у другим судским поступцима у складу са законом.⁸

Ако излучни поверилац успе, па му се излучи ствар из стечајне масе, он **задржава право да као поверилац необезбеђеног потраживања захтева наплату потраживања од стечајног дужника ако је настало по другом правном основу**, и то најчешће по основу по коме се предмет излучења и налазио у државини дужника (нпр. по основу закупа). У том случају, може као и сви стечајни повериоци захтевати наплату главног потраживања (нпр. месечних obroка закупнине) као и законске затезне камате почев од њихове доспелости до исплате односно за период доцње у плаћању.

Ако је ствар на којој постоји излучно право, стечајни дужник неовлашћено отуђио пре отварања стечајног поступка, излучни поверилац може захтевати да се на њега пренесе право на противчиниџбу, ако она још није извршена, а ако је извршена, има право на накнаду штете као стечајни поверилац.

Ако је ствар на којој постоји излучно право, стечајни дужник неовлашћено отуђио у току стечајног поступка, односно претходног стечајног поступка, излучни поверилац може да захтева да се на њега пренесе право на противчиниџбу, ако она још није извршена, или да захтева противчиниџбу из стечајне масе, ако се ствар из стечајне масе још увек може излучити или да захтева накнаду тржишне вредности те ствари и накнаду за претрпљену штету, која се измирује као обавеза стечајне масе (ова специфична правна ситуација предвиђена је новелираним законом, са датумом примене од 13. 8. 2014. године).⁹

⁷ Ibidem, чл. 80 ст. 3 Закона

⁸ Ibidem, чл. 122 Закона

⁹ Ibidem, чл. 102 ст. 2 и 3 Закона

2. Општа правила о намирењу различних и стечајних поверилаца

Разлучни повериоци су лица која имају право првенственог намирења из средстава остварених продајом имовине (ствари или права) стечајног дужника на којој су, у периоду најкасније 60 дана пре дана отварања стечајног поступка, стекли заложно право (хипотеку или ручну залогу), законско право задржавања (ретенције) или право намирења на стварима и правима о којима се воде јавне књиге или регистри (бездржавинска залога).

Разлучни повериоци, као обезбеђени повериоци, начелно нису стечајни повериоци. Међутим, две су ситуације које закон познаје када различни повериоци могу имати правни статус стечајних поверилаца.

Прва се односи на случај када је износ њиховог потраживања већи од износа средстава остварених продајом имовине на којој су стекли различно право, када право на намирење за разлику у висини тих износа остварују као стечајни повериоци.

У другом случају различни повериоци имају право на сразмерно намирење из стечајне масе као стечајни повериоци, ако се одрекну свог статуса различног повериоца или ако без своје кривице не могу намирити своје различно потраживање. Иначе, на обезбеђена потраживања у стечајном поступку обрачунава се уговорена и затезна камата, али само до висине реализоване вредности имовине која служи за обезбеђење потраживања.

С друге стране, лица која на дан отварања стечајног поступка имају необезбеђено потраживање према дужнику називају се стечајним повериоцима. Управо код необезбеђених потраживања у стечајном праву долази до одступања од начела равноправности стечајних поверилаца, јер сва потраживања немају једнак положај, већ су повериоци хијерархијски поређани у исплатне редове у складу са начелом међусобне искључивости редова и начелом сразмерности намирења унутар истог исплатног реда. Наше позитивно стечајно право утврђује постојање четири исплатна реда.

У први исплатни ред спадају неисплаћене нето зараде запослених и бивших запослених у износу минималних зарада за последњих годину дана пре отварања стечајног поступка са каматом од дана доспећа до дана отварања стечајног поступка и неплаћени доприноси за пензијско и инвалидско осигурање запослених за последње две године пре отварања стечајног поступка.¹⁰

У други исплатни ред сврстана су потраживања по основу свих јавних прихода доспелих у последња три месеца пре отварања стечајног поступка, осим доприноса за пензијско и инвалидско осигурање запослених. Потраживања по основу јавних прихода доспела раније, односно пре три месеца до отварања стечајног поступка, намириће се као потраживања трећег исплатног реда. С друге стране, обзиром да покретањем стечајног поступка стечајном дужнику не престаје правни субјективитет, потраживања

¹⁰ Детаљније: Закон о стечају, чл. 54 ст. 4 тач. 1.

државе по основу пореза и других јавних прихода насталих после отварања стечајног поступка, спадају у потраживања која представљају обавезу стечајне масе.

Трећи исплатни ред чине потраживања осталих стечајних поверилаца. Даном отварања стечајног поступка престаје обрачун уговорених и затезних камата, за необезбеђена потраживања у стечајном поступку. Ако после измирења свих потраживања, постоје расположива средства за исплату, стечајни судија одобрава обрачун и плаћање камате стечајним повериоцима и за период после отварања стечајног поступка и обрачун и плаћање камате обезбеђених поверилаца које нису измирене из реализоване вредности предмета обезбеђења. Камата се обрачунава по прописима којима се одређује стопа законске затезне камате у облигационим односима, с тим, да се камата свим стечајним повериоцима исплаћује сразмерно и независно од исплатних редова.

У **четврти исплатни ред** се сврставају потраживања настала две године пре отварања стечајног поступка по основу зајмова, као и других правних радњи које у економском погледу одговарају одобравању зајмова, у делу у којем ти зајмови нису обезбеђени, а који су стечајном дужнику одобрени од стране лица повезаних са стечајним дужником, осим лица која се у оквиру своје редовне делатности баве давањем кредита и зајмова.

Ту спадају и потраживања поверилаца који су се пре отварања стечајног поступка сагласили да буду намирени након пуног намирења потраживања једног или више стечајних поверилаца, па ће бити намирени тек након пуног намирења трећег исплатног реда са припадајућим каматама.

Поступак намирења потраживања разлучних и стечајних поверилаца отпочиње подношењем пријаве потраживања обично у року који је одређен у решењу о отварању стечајног поступка а који не може бити краћи од 30 дана од дана објављивања огласа о отварању стечајног поступка у „Службеном гласнику РС“. Уколико поверилац пропусти да пријаву потраживања поднесе у том року, законодавац прописује да се пријава потраживања може поднети најкасније у року од 120 дана од дана објаве решења о отварању стечајног поступка у „Службеном гласнику РС“. Пријаве поднете по истеку наведеног рока биће одбачене као неблаговремене (преклузивност). Иначе, по пријему пријаве потраживања суд испитује, поред благовремености и њихову уредност. Уредно поднете пријаве достављају се стечајном управнику ради испитивања њихове основаности.

Након оцене стечајног управника основаност пријаве се у крајњем испитује на испитном рочишту, након којег се закључком суда усваја **коначна листа утврђених и оспорених потраживања**. Оним повериоцима којим је потраживање утврђено као основано сврстава се у адекватан исплатни ред, док се разлучним повериоцима одређује у ком износу им је прихваћено разлучно право.

Повериоци којима је потраживање оцењено као неосновано упућују се на парницу ради утврђивања његове основаности, или на наставак прекинутог парничног поступка, и то у року од 15 дана од дана пријема закључка стечајног судије о листи оспорених потраживања, или од истека рока за медијацију. Уколико се ради о потраживањима поднетим на основу извршне исправе парницу покреће стечајни управник или поверилац који је оспорио потраживање другог повериоца. У случају да

они парницу не покрену у законом предвиђеном року, потраживање на основу извршне исправе сматраће се признатим. У ситуацији када поверилац оспореног потраживања успе у парници и утврди његову основаност, он по правноснажности судске пресуде подноси **захтев за исправку коначне листе потраживања поверилаца**, где ће његово потраживање бити сврстано у адекватан исплатни ред.

3. Општа правила о намирењу заложних поверилаца

Још пре новелирања стечајног закона из 2014. године, у судској пракси је примећена нужност разликовања положаја разлучних поверилаца од заложних. Наиме, најчешће је у заложном праву главни дужник истовремено и заложни дужник. Такав је случај са разлучним повериоцима који према стечајном дужнику опредељују новчано потраживање а исто је обезбеђено и залогом. Таква ситуација најчешћа је и у пракси, када је главни дужник истовремено и заложни дужник. Али то не мора бити увек тако. Могуће је да једно лице буде дужник у облигационоправном односу, а да неко друго лице путем залогe гарантује за извршење главне обавезе. Догађа се да **раздвајање главног и заложног дужника** наступи од самог заснивања заложноправног односа, али до овога може доћи и касније.¹¹ Управо у случају када на пасивној страни дође до раздвајања главног и заложног дужника, заложни поверилац се, по становишту судске праксе,¹² у случају отварања стечајног поступка према заложном дужнику налази у специфичном положају у односу на разлучног повериоца.

Потребу за разликовањем положаја заложних поверилаца од разлучних препознао је и наш законодавац. У том смислу је **заложни поверилац** и законски дефинисан као поверилац који има заложно право на стварима или правима стечајног дужника о којима се воде јавне књиге или регистри, а нема новчано потраживање према стечајном дужнику које је тим заложним правом обезбеђено.

Заложни повериоци нису стечајни повериоци и нису разлучни повериоци. Они су дужни да у року за подношење пријаве потраживања **обавесте суд о заложном праву**, уз достављање доказа о постојању заложног права и изјаве о износу новчаног потраживања према трећем лицу које је тим правом обезбеђено на дан отварања стечајног поступка, чиме стичу својство странке. У случају недостављања описаног обавештења њима не престаје заложно право. Једина функција обавештења јесте да њиме стичу страначку способност и могућност да узму активно учешће у остваривању или одбрани својих права као странка у стечајном поступку. Иначе, заложни повериоци не могу да бирају и да буду бирани у скупштину и одбор поверилаца.

¹¹ Овде долази до изражаја право следовања, које уз право првенства представља два главна овлашћења заложног повериоца, слична осталим стварним правима. **Право следовања** се начелно испољава у могућности заложног повериоца да се наплати из предмета залогe и у случају када се она у току трајања заложноправног односа отуђи. Дакле, ималац овог стварног права може ово право вршити против сваког трећег у чијим се рукама нађе ствар, било бесправно било по неком слабијем правном основу. **Право првенства** указује на то да је стварно право јаче у конкуренцији са облигационим правом као и са истоврсним стварним правом каснијег датума.

¹² *Билтен судске праксе привредних судова*, бр. 3/2012, Београд, питање бр. 22, стр. 214.

У поступку намирења, своја права заложни повериоци остварују на сличан начин као и различни повериоци. Ипак, одређене специфичности у намирењу везане су за посебност природе потраживања заложних поверилаца.

4. Намирење трошкова и обавеза стечајне масе

Ван правила о намирењу по горе поменутим исплатним редовима остају потраживања трошкова поступка и обавеза стечајне масе. Они се намирују **приоритетно, пре осталих поверилаца**. У погледу ових потраживања не постоји потреба њиховог пријављивања, већ је могуће њихову наплату остварити у поступку извршења. Ово са разлога што су ова потраживања изузета од забране извршења и намирења у складу са стечајним прописима (мораторијум).

Трошкови стечајног поступка су:

- судски трошкови стечајног поступка
- награде и накнаде стечајном управнику и (или) привременом стечајном управнику
- други издаци законом предвиђени да се намирују као трошкови стечајног поступка.

Обавезе стечајне масе су:

- обавезе проузроковане радњама стечајног управника или на други начин управљањем,уновчењем и поделом стечајне масе,а које не спадају у трошкове стечајног поступка,
- обавезе из двостраног уговора,ако се његово испуњење тражи за стечајну масу или мора уследити након отварања стечајног поступка
- обавезе настале неоснованим обогаћењем стечајне масе
- обавезе према запосленима стечајног дужника,настале након отварања стечајног поступка
- обавезе настале током претходног поступка ако се стечајни поступак отвори.

5. Престанак потраживања поверилаца пребијањем

Међусобним пребијањем потраживања поверилаца са потраживањем стечајног дужника, потраживање поверилаца престаје. Отуда се, макар на посредан начин, може говорити о намирењу поверилаца у извесном смислу, путем компензације. **Пребијање или компензација** представља гашење узајамних и истоврсних потраживања између компензанта и компензата, услед потирања тражбина. Пребијањем се могу угасити само компензибилна потраживања, тј. она која удовољавају законским условима. Ти услови су двојаки: позитивни и негативни. У **позитивне услове** спадају:

1) узајамност потраживања, која постоји у случају кад је дужник потраживања које се пребија истовремено и поверилац потраживања са којим се пребија. Краће речено, узајамна су она потраживања која постоје између истих лица.¹³

¹³ Др. Јаков Радишић, Облигационо право, Номос, Београд, 2004., стр.353.

2) **истородност потраживања**, обзиром да из самог појма компензације проистиче да оба потраживања морају бити истородна. Таква су потраживања која гласе на новац или друге заменљиве ствари истог рода и истог квалитета. **Истородност не значи и једнаку вредност потраживања**, јер ако су она неједнаке вредности пребијање се врши до висине мањег.

3) **доспелост потраживања**, обзиром да недоспело потраживање није компензбилно јер компензација представља сурогат исплате, а ова се, по правилу, не може извршити пре рока.

4) **утуживост и ликвидност потраживања**. Изузетно само, дуг се може пребити и са застарелим потраживањем ако оно још није било застарело у часу кад су се стекли услови за пребијање. Компензбилна потраживања морају бити ликвидна, неспорна и одређена по садржини и износу.¹⁴

Негативни услови пребијања онемогућавају компензацију, и то уколико је пребијање **искључено вољом заинтересованих страна или законом** (попут потраживања које се не може запленити; потраживања ствари или вредности ствари које су дужнику биле дате на чување или посуду или које је дужник узео бесправно, или их бесправно задржао; потраживање настало намерним проузроковањем штете; потраживање надокнаде штете причињене оштећењем здравља или проузроковањем смрти; потраживање које исходи из законске обавезе издржавања, као и потраживање које је доспело тек пошто је неко трећи ставио забрану на повериочево потраживање на њему).

Отварањем стечајног поступка поверилац не губи право на пребијање, ако је пре подношења предлога за покретање стечајног поступка стекао право на пребијање свог потраживања према стечајном дужнику са потраживањем стечајног дужника према њему. Поверилац је дужан да до истека рока за пријаву потраживања суду достави **пријаву на целокупан износ потраживања и изјаву о пребијању**. У супротном, губи право на пребијање.

Но, **пребијање у стечајном поступку није допуштено**, ако је стечајни поверилац потраживање стекао у последњих шест месеци пре подношења предлога за покретање стечајног поступка, а стечајни поверилац је знао или морао знати да је дужник неспособан за плаћање или да је презадужен, што је изузетно тешко доказиво. Исто тако, пребијање није дозвољено ако су се услови за пребијање стекли правним послом или другом правном радњом која се може побијати.

III НАМИРЕЊЕ ПОВЕРИЛАЦА У ПОСТУПКУ БАНКРОТСТВА

Доношењем решења о банкрутству, отпочиње поступак намирења поверилаца продајом целокупне имовине стечајног дужника или дела његове имовине, односно стечајног дужника као правног лица. Решење о банкрутству доноси стечајни судија уколико је очигледно да у року за подношење плана реорганизације стечајни дужник не показује интересовање за реорганизацију; ако на првом поверилачком рочишту за то

¹⁴ Неликвидно потраживање је нпр. потраживање надокнаде штете пре него што се утврди њена висина.

гласају повериоци за чија се потраживања учини вероватним да износе више од 70% укупних потраживања стечајних поверилаца; уколико стечајни дужник не сарађује са стечајним управником или одбором поверилаца ради испуњавања објективних захтева за пружање података и обавештења у складу са одредбама овог закона; када стечајни дужник не извршава налоге стечајног судије; потом, уколико ниједан план реорганизације није поднет у прописаном року или ниједан план реорганизације није усвојен на рочишту за разматрање плана реорганизације. Из напред описане законске регулације могуће је закључити да у поступку намирења законодавац ипак даје предност реорганизацији стечајног дужника.

Ипак, након доношења решења о банкрутству, када је постало евидентно да реорганизација стечајног дужника није могућа, стечајни управник је дужан да изврши **процену целисходности продаје стечајног дужника као правног лица, односно целокупне имовине стечајног дужника у односу на продају имовине стечајног дужника у деловима** и да о томе обавести одбор поверилаца. Зависно од економске исплативости, све у циљу остваривања веће продајне цене и повољнијег колективног намирења поверилаца, стечајни управник ће се определити за један од три начина продаје имовине стечајног дужника:

- 1) **продаја целокупне имовине;**
- 2) **продаја имовине у деловима (имовинским целинама);**
- 3) **продаја стечајног дужника као правног лица.**

Поступак продаје врши се на **три начина: јадним надметањем, јавним прикупљањем понуда или непосредном погодбом**, у складу са овим законом и у складу са националним стандардима за управљање стечајном масом. Иначе, пре него што приступи продаји, стечајни управник врши **процену вредности имовине или стечајног дужника као правног лица.**¹⁵ За потребе израде процене вредности стечајни управник може ангажовати стручна лица, уз сагласност стечајног судије. Независно од начина уновчења, стечајни управник **припрема стратегију продаје** (подела имовине, груписање имовине) којом се предвиђа остваривање највеће вредности. За потребе продаје стечајни управник **израђује продајну документацију** која садржи све информације о предмету продаје.

Приоритет свакако имају методи јавног надметања и јавног прикупљања понуда, док је за продају методом непосредне погодбе стечајном управнику неопходна претходна сагласност одбора поверилаца за овај начин продаје. У свом захтеву за добијање сагласности одбора поверилаца, стечајни управник наводи и образлаже разлоге због којих **предлаже продају непосредном погодбом.**

У ситуацији када је имовина која се продаје предмет обезбеђења потраживања једног или више разлучних и заложних поверилаца, разлучни и заложни поверилац може у року од пет дана од дана пријема обавештења о предложеној продаји да **предложи повољнији начин уновчења имовине.** о чему одлучује стечајни судија. Право на подношење приговора на предложену продају омогућено је повериоцима и другим заинтересованим лицима, најкасније у року од десет дана пре предложеног

¹⁵ Правилник о утврђивању националних стандарда за управљање стечајном масом (Сл. гласник РС, бр. 13/2010), Национални стандард бр. 5 – о начину и поступку уновчења имовине стечајног дужника

датума продаје или преноса, ако за њега постоји прописан основ. О приговору одлучује стечајни судија, а подношење наведеног приговора не задржава продају, осим ако стечајни судија не одлучи другачије.

Након извршене продаје, дужност је стечајног управника **да о извршеној продаји**, условима и цени **обавести стечајног судију и одбор поверилаца** у року од десет дана од дана извршене продаје. Повериоци могу ставити приговор на извршену продају уколико за то постоји основ. Међутим, овај приговор не утиче на извршену продају, већ представља основ за утврђивање одговорности стечајног управника ако је штета настала радњом стечајног управника у поступку продаје.

С друге стране, уколико се стечајни управник одлучи на **продају имовине стечајног дужника као правног лица**, а са тим се сагласи одбор поверилаца а претходно буду о томе обавештени разлучни и заложни повериоци, могуће је извршити продају стечајног дужника у целини, као правног субјекта. Код оваквог начина продаје разлучним и заложним повериоцима је такође омогућено подношење предлога о повољнијем начину продаје њиховог предмета обезбеђења. У случају да стечајни управник не усвоји предлог разлучног или заложног повериоца о повољнијем начину уновчења имовине, стечајни судија ће о таквом предлогу одлучити закључком у року од пет дана, нарочито узимајући у обзир процену целисходности продаје стечајног дужника као правног лица, као и да ли је процена вредности стечајног дужника као правног лица или имовине која је предмет разлучног права извршена у складу са националним стандардима за управљање стечајном масом и да ли се таквом продајом постиже очигледно неповољније намирење разлучног и заложног повериоца у односу на одвојену продају те имовине. У случају усвајања предлога разлучног или заложног повериоца стечајни судија закључком може наложити стечајном управнику предузимање једне или више од следећих мера: одлагање продаје; вршење нове процене целисходности или процене вредности стечајног дужника као правног лица, односно имовине која је предмет разлучног и заложног права; издвајање имовине на којој постоји разлучно и заложно право из имовине стечајног дужника који се продаје као правно лице и њену одвојену продају; друге мере у циљу адекватне заштите интереса разлучног и заложног повериоца.

Након извршене продаје, било имовине стечајног дужника у целини или деловима, било стечајног дужника као правног лица, начелно се остварена продајна цена слива у стечајну масу, и равномерно распоређује повериоцима. Међутим, у погледу намирења разлучних и заложних повериоца постоје одређене специфичности, с обзиром на њихово право првенства у намирењу.

1. Специфичности намирења разлучних и заложних поверилаца у банкрутству

Средства остварена продајом имовине на којој нису постојала оптерећења улазе у стечајну масу, а њихова деоба врши се у складу са поступком деобе прописаним овим

законом.¹⁶ Међутим, након продаје предмета обезбеђења различних и заложних поверилаца, њихово намирење врши се тако што се из остварене цене првенствено се намирују трошкови продаје и други неопходни трошкови (трошкови процене имовине, трошкови оглашавања, законске обавезе и сл.), који укључују и награду стечајног управника, а из преосталог износа исплаћују се различни повериоци чије је потраживање било обезбеђено продатом имовином и заложни у складу са њиховим правом приоритета. Намирење различних и заложних поверилаца мора бити извршено у року од пет дана од дана када је стечајни управник примио средства по основу продаје имовине, односно наплате потраживања. Ако после намирења различних и заложних поверилаца преостану средства, целокупан преостали износ улази у стечајну масу и дели се стечајним повериоцима у складу са одредбама овог закона које се односе на деобу.¹⁷ Иста ситуација је и у случају намирења различних и заложних поверилаца по извршеној продаји стечајног дужника као правног лица.

Међутим, у случају да остварена продајна цена њиховог предмета обезбеђења није довољна за намирење њиховог целокупног потраживања, различни и заложни повериоци ће се за преостали износ свог потраживања намиривати као и остали стечајни повериоци.¹⁸

2. Намирење стечајних поверилаца у поступку банкрутства

Већ је поменуто да средства остварена продајом имовине стечајног дужника, на којој нису постојала оптерећења улазе у стечајну масу. Поред наведених, у стечајну масу улазе и средства која евентуално преостану након намирења различних и заложних поверилаца. Тада се од свих средстава остварених након продаје имовине стечајног дужника, потом новчаних средстава које је стечајни дужник имао на дан отварања стечајног поступка и средстава добијених настављањем започетих послова, формира тзв. **деобна маса**. Ова маса служи намирењу стечајних поверилаца, а које може бити учињено пре главне деобе, путем тзв. **делимичне деобе**, мада се редован начин намирења остварује **путем главне деобе**. Стечајни судија, у зависности од прилива готовинских средстава, а на основу предлога стечајног управника, одлучује да ли ће одобрити делимичну деобу, која се спроводи на начин и под условима спровођења главне деобе.¹⁹

Пре главне деобе стечајне масе, обавеза је стечајног управника да састави нацрт решења за главну деобу деобне масе (тзв. **нацрт за главну деобу**). Овај нацрт стечајни управник доставља стечајном судији ради објављивања на огласној табли суда, односно излагања на увид у писарници суда. Нацрт се обавезно доставља одбору поверилаца, а одбор поверилаца је у обавези да обавести стечајне повериоце да је нацрт за главну деобу објављен на огласној табли суда, односно да се налази у писарници у одређеној просторији и да се у тај нацрт може извршити увиду у року од петнаест дана од дана објављивања на огласну таблу суда.

¹⁶ Закон о стечају, чл. 133 ст. 10.

¹⁷ Закон о стечају, чл. 133 ст. 11.

¹⁸ Закон о стечају, чл. 49 ст. 4.

¹⁹ Закон о стечају, чл. 138 ст. 3.

По истеку рока од петнаест дана од дана достављања нацрта за главну деобу одбору поверилаца, а у случају да није поднета примедба на нацрт од стране одбора или поверилаца појединачно, стечајни судија ван рочишта доноси решење о главној деоби. Примедбе на нацрт, изјављене по истеку рока од петнаест дана од достављања нацрта одбору поверилаца, неће се узети у разматрање. Уколико пак буде благовремених примедби, стечајни судија ће одржати рочиште и на њему донети решење о главној деоби. Донето решење о главној деоби објављује се на огласној табли суда и доставља одбору поверилаца, повериоцу који је изјавио примедбу и стечајном управнику. Сматра се да је достављање решења о главној деоби уредно извршена свим повериоцима по истеку рока од осам дана од доставе решења одбору поверилаца. Право жалбе против решења о главној деоби припада стечајном управнику, повериоцу чије примедбе на нацрт нису прихваћене, а дозвољено је и повериоцима у случају да се при деоби одступа од објављеног нацрта за главну деобу, као и због повреде раније стеченог права или погрешног обрачуна.²⁰

У погледу поверилаца чије потраживање у моменту доношења решења о главној деоби није утврђено (оспорено потраживање у парничном поступку), важи обавеза да се износ који би поверилац добио да његово потраживање није оспорено издваја у сразмери одређеној решењем о главној деоби до правноснажног окончања парнице.

Након правноснажности решења о главној деоби приступа се намирењу стечајних поверилаца. Уколико главном деобом није обухваћена целокупна деобна маса, приступа се **завршној деоби**, која се спроводи на начин и под условима спровођења главне деобе. Након извршене деобе, на завршном рочишту се расправља о завршном рачуну стечајног управника, о коначним захтевима за исплату награде, подnose се евентуалне примедбе на завршни рачун, одлучује о нераспоређеним деловима стечајне масе. Овде ваља истаћи да уколико се у поступку деобе, било пре завршне деобе или у току завршне деобе, постане евидентно да ће се сви стечајни повериоци намирити у пуном износу и да ће након њиховог намирења преостати **вишак деобне масе**, стечајни управник је дужан да преостали вишак деобне масе расподели имаоцима удела односно акција, у складу са правилима поступка ликвидације.

По извршењу свих напред наведених задатака, суд доноси решење о закључењу стечајног поступка, у складу са одредбама стечајног закона. Међутим, тиме се све могуће ситуације у вези стечаја не окончавају. Ово са разлога што је могуће да се након закључења стечајног поступка пронађе имовина која улази у стечајну масу. Законодавац у овој ситуацији прописује обавезу стечајног судије да на предлог стечајног управника или другог заинтересованог лица спроводи поступак **накнадне деобе** уновчењем и расподелом средстава остварених продајом те имовине. Сагласност на продају накнадно пронађене имовине даје стечајни судија, а поступак се врши у свему према правилима прописаним стечајним законом која важе за продају имовине у стечајном поступку. Решење о спровођењу накнадне деобе доставља се стечајном управнику, који накнадно пронађену имовину уновчава и дели на основу решења о

²⁰ Закон о стечају, чл. 140 ст. 8.

главној деоби, а након тога сачињава допунски завршни рачун који доставља стечајном суду.

IV НАМИРЕЊЕ ПОВЕРИЛАЦА У ПОСТУПКУ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ

Под **реорганизацијом** у стечајном поступку подразумева се укупност мера које се предузимају према инсолвентном дужнику, на основу усвојеног и потврђеног плана реорганизације, ради повољнијег намирења тражбина поверилаца него у поступку банкротства.²¹ Из дате дефиниције може се закључити да је основни циљ реорганизације намирење од платежно неспособног дужника, које је повериоцима повољније него путем уновчења имовине у поступку банкротства.²² Економски опоравак дужника је само један од начина за остварење овог циља, али чему свакако треба тежити.

Поступак реорганизације може отпочети пре, или након покретања стечајног поступка и наступања његових правних последица, што значи да **је реорганизација могућа и у предстечајном поступку.**²³ Ова могућност остварује се подношењем унапред припремљеног плана реорганизације истовремено са предлогом за покретање стечајног поступка, у случају испуњености других законом прописаних услова,²⁴ чиме се предупредује наступање правних последица стечаја. Међутим, и у случају када се покреће подношењем унапред припремљеног плана, реорганизација се може спровести само уколико подношењу плана претходи постојање стечајног разлога, с обзиром да се на тај начин чини реалном опасност од наступања последица стечаја које доводе у питање извесност намирења поверилаца.

Уколико у законом прописаном поступку он буде изгласан прописаном већином у свакој класи поверилаца,²⁵ након правноснажности решења о потврђивању усвајања плана реорганизације стечајни поступак се обуставља.²⁶

²¹ Слично: Н. Јовановић, „Предрасуде о стечајној реорганизацији у Србији“, *Зборник радова са III Конференције одбора приступајућих земаља INSOL Europe*, Агенција за лиценцирање стечајних управника, Београд, 2007, стр. 56. Иначе, ова дефиниција ослања се на законско наређење да се под реорганизацијом подразумева намирење поверилаца према усвојеном плану реорганизације и то редифинисањем дужничко-поверилачких односа, статусним променама дужника или на други начин који је предвиђен планом реорганизације, регулисано чл. 1 ст. 4 Закона о стечају (*Сл. гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон и 71/2012 - одлука УС).

²² У погледу овог полазног става о циљности реорганизације постоје и другачија схватања у правној теорији, путем којих се као главни циљ стечајне реорганизације у први план истичу опстанак привредног друштва и његов економски опоравак. Истицање овог циља као главног карактеристика је, иначе, француског стечајног права. Међутим, наш правни систем ближи је америчком тумачењу циљности реорганизације, који првенствено штити повериоце, а најпосле дужника. Овај закључак јасно произлази из законског одређења нашег стечајног права, да се реорганизација спроводи ако се тиме обезбеђује повољније намирење поверилаца у односу на банкротство, а посебно ако постоје оправдани услови за наставак дужничковог пословања.

²³ В. Серјевић, „Коментар неких одредби Закона о стечајном поступку у контексту међународних извора стечајног права“, *Билтен судске праксе трговинских судова*, бр. 4/2007, Београд, стр. 244.

²⁴ Закон о стечају, чл. 156 – 160.

²⁵ О формирању класа поверилаца у поступку реорганизације стечајног дужника, видети: В. Радовић, „Класификовање потраживања у поступку реорганизације“, *Зборник радова „Хармонизација стечајног права и нови Закон о стечајном поступку“*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2005, стр. 232.

²⁶ Закон о стечају, чл. 166 ст. 2.

Стога, **усвојени план реорганизације чини основ даљег регулисања односа учесника поступка реорганизације стечајног дужника.**

Из наведеног произлази да се намирење потраживања у поступку реорганизације остварује у свему према правилима и условима усвојеног плана реорганизације. Ово са разлога што се усвојени и решењем стечајног судије потврђени план реорганизације има **снагу извршне исправе и сматра се новим уговором за измирење потраживања** која су у њему наведена. Отуда је незахвално детаљно и у појединостима разматрати намирење поверилаца у поступку реорганизације, с обзиром да начин намирења зависи од услова и рокова предвиђених планом.

Специфичност усвојеног плана реорганизације огледа се и у његовом **правном дејству**. Наиме, последице усвајања плана реорганизације могу се исказати његовим материјалноправним и процесноправним дејствима.²⁷ **Материјалноправна дејства** усвојеног плана реорганизације зависна су од сложености његове садржинске грађе. Прихваћени план реорганизације од утицаја је како према необезбеђеним тако и обезбеђеним повериоцима, премда своја права повериоци према стечајном дужнику остварују искључиво према условима из плана реорганизације. Међутим, усвојени план реорганизације није од утицаја на потраживања поверилаца према јемцима, солидарним дужницима стечајног дужника и регресним обвезницима.²⁸ Тако би повериоци стечајног дужника од ових лица своја потраживања могли наплатити у целости.²⁹ С друге стране, његова **процесноправна дејства** произлазе из законског наређења да је усвојени план реорганизације извршна исправа. Тиме се ствара правна могућност да услед непоштовања услова прописаних планом, повериоци из плана реорганизације могу захтевати намирење потраживања из плана у поступку принудног извршења. По правноснажности решења о потврђивању плана стечајни поступак према стечајном дужнику се обуставља. Тиме престају све правне последице отварања стечајног поступка, а у називу стечајног дужника брише се ознака „у стечају“. Процесна дејства усвојеног плана реорганизације протежу се све до његовог извршења, обзиром да услед непоступања по усвојеном плану реорганизације или услед утврђења да је он усвојен на преваран и незаконит начин, према стечајном дужнику се може поднети предлог за покретање стечајног поступка.

V ЗАКЉУЧАК

Превасходно, **намирење поверилаца у стечајном поступку врши се у свему према правилима и условима прописаним стечајним законом.** Наведени закључак произлази из основног циља стечајног поступка, који тежи најповољнијем колективном намирењу поверилаца у стечајном поступку. Законодавац регулише с једне стране

²⁷ Д. Слијепчевић, С. Спасић, *Коментар закона о стечајном поступку*, Сес Месоп, Београд, 2006, стр. 472.

²⁸ У складу са одредбом чл. 1007 ст. 2 Закона о облигационим односима (*Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 49/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Сл. лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Сл. лист СЦГ*, бр. 1/2002 – Уставна повеља), прописано је да смањење обавезе главног дужника у стечајном поступку или у поступку принудног поравнања не повлачи за собом и одговарајуће смањење обавезе јемца, те јемац одговара повериоцу за цео износ своје обавезе.

²⁹ Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 9298/2010 од 02.06.2010. године.

општа питања везана за пријаву и утврђивање основаности потраживања у стечајном поступку, која су од посредног значаја за њихово намирење. Потом је садржина стечајног закона посвећена правилима поступка намирења у банкротству с једне стране и реорганизацији с друге стране.

Општи је закључак да **се намирење поверилаца у поступку банкротства врши у свему према решењу о деоби деобне масе**, било да се ради о решењу о главној или делимичној деоби.

С друге стране, **намирење поверилаца у поступку реорганизације врши се у свему у складу са усвојеним и од суда правноснажно потврђеним планом реорганизације**. Овај план представља основ намирења поверилаца и у случају отварања стечајног поступка услед непоступања по плану реорганизације као стечајном разлогу.

Бранислав Јововић
Стечајни судија и
председник Привредног суда Крагујевац